DEKLARATË E PËRBASHKËT E ORGANIZATAVE MJEDISORE

FORUMI KOMBËTAR "RUAJMË NATYRËN PËR NJË BASHKËJETESË TË QËNDRUESHME"

NE, përfaqësuesit e Organizatave të Shoqërisë Civile dhe institucioneve akademike-kërkimore që kontribuojnë në fushën e studimeve për ruajtjen e natyrës dhe zhvillimit të qëndrueshëm, të mbledhur më 26 Maj 2023, në Tiranë, në "Forumin [1] Kombëtar Ruajmë Natyrën për një Bashkëjetesë të Qëndrueshme", diskutuam mbi çështjet e ruajtjes së natyrës brenda dhe jashtë zonave të mbrojtura dhe rolin që organizatat/aktorët e ndryshëm duhet të luajnë për të garantuar një përdorim të qëndrueshëm të burimeve natyrore që kontribuon në ruajtjen e vlerave të natyrës dhe biodiversitetit dhe zhvillimin e qëndrueshëm ekonomik e social.

Shqipëria konsiderohet një pikë e nxehtë e biodiversitetit në Evropë. Megjithatë, OSHC-të vërejnë se një biodiversitet i tillë i jashtëzakonshëm dhe burime të vlefshme natyrore po përballen me sfida. Si vendet e tjera në zhvillim, edhe Shqipëria po përballet me një zhvillim të shpejtë. Rrugët dhe infrastrukturat e reja, digat, hidrocentralet, rezervuarët e naftës dhe infrastruktura e turizmit masiv synojnë të rrisin ekonominë e vendit, ndërkohë që përbëjnë një kërcënim serioz për mbrojtjen e natyrës.

Sipas Raportit të 6-të Kombëtar të Konventës për Diversitetin Biologjik (CBD) (2019), faktorët kryesorë të humbjes së diversitetit biologjik janë aktivitetet antropogjenë. Kërcënimet kryesore për biodiversitetin përfshijnë: zhvillimin industrial, urbanizimin, gjuetinë e paligjshme, peshkimin, erozionin e tokës, energjinë dhe minierat, transportin dhe turizmin.

Bashkëpunimi sektorial dhe integrimi i biodiversitetit në politikat sektoriale për energjinë, bujqësinë, menaxhimin e ujërave, pylltarinë, planifikimin hapësinor dhe urban dhe sektorët e ndërtimit është minimal. Pavarësisht përpjekjeve të shumta, ka pasur pak integrim të elementeve të ruajtjes së natyrës në politikat strategjike dhe planifikimin sektorial.

Duke njohur rolin e rëndësishëm që kanë zonat e mbrojtura në ruajtjen e biodiversitetit, Shqipëria ka bërë përpjekje për krijimin dhe zgjerimin e rrjetit të zonave të mbrojtura. Në veçanti, vendi ka bërë përparim të rëndësishëm në përmirësimin e mbulimit të sistemit të tij të zonave të mbrojtura gjatë 20 viteve të fundit, duke zgjeruar në mënyrë të ndjeshme shtrirjen e zonave të mbrojtura nga 163,901 ha (5.7%) në 2000, në 460,762 ha (16%)në 2015 dhe në 624.172 ha (21.7%) në 2023. Në shkurt të vitit 2022, Shqipëria u bashkua në Koalicionin e Ambicies së Lartë për Natyrën dhe Njerëzit, duke u zotuar të mbrojë të paktën 30% të territorit të saj tokësor dhe detar dhe të promovojë zgjidhje të bazuara në natyrë brenda Konventës Kuadër të OKB-së për Ndryshimet Klimatike.

Direktivat për Shpendët e Egër dhe Habitatet janë pjesa qendrore e përpjekjeve evropiane për ruajtjen e natyrës. Këto direktiva shumë të rëndësishme rregullojnë mbrojtjen e specieve dhe habitateve nëpërmjet krijimit dhe menaxhimit të duhur të një rrjeti zonash të mbrojtura të njohur si

[1] Forumi, organizuar nga INCA në kuadër të programit GreenAL, financuar nga Ambasada Suedeze dhe zbatuar nga Co-PLAN në bashkëpunim me CISP, VIS dhe COSV, bëri bashkë një sërë aktorësh të angazhuar në ruajtjen e vlerave natyrore dhe zhvillimin e qëndrueshëm në Shqipëri, duke përfshirë organizata jofitimprurëse, grupe përdoruesish të burimeve natyrore, përfaqësues të institucioneve qendrore dhe vendore përgjegjëse për menaxhimin e burimeve natyrore, donatorë aktivë në mbështetjen e zhvillimit të qëndrueshëm etj.

rrjeti Natyra 2000. Në Raportin e tij të Progresit 2022 për Shqipërinë, Komisioni Evropian (KE) vëren se përafrimi i legjislacionit kombëtar me acquis në fushën e mbrojtjes së natyrës, veçanërisht për Direktivat e Shpendëve dhe Habitateve, është mjaft i avancuar. Megjithatë, zbatimi është në një fazë shumë fillestare dhe përballet me një sërë sfidash, duke përfshirë kapacitetet e dobëta institucionale, bashkëpunimin e kufizuar ndërmjet strukturave përgjegjëse qeveritare, përfshirjen e kufizuar të institucioneve akademike dhe kërkimore dhe mungesën e burimeve adekuate financiare. Raporti vuri në dukje gjithashtu se zbatimi i ligjit në mbrojtjen e mjedisit mbetet përgjithësisht i dobët. Për më tepër, legjislacioni për investimet strategjike ngre shqetësime për mbrojtjen e biodiversitetit, pasi mund të çojë në investime të mëdha turistike dhe industriale në zonat e mbrojtura. Vëmendja e duhur duhet t'i kushtohet hartimit të projekteve dhe cilësisë e standardeve për Vlerësimet e Ndikimit në Mjedis (VNM) për të minimizuar ndikimet e mundshme.

Korniza Globale e Biodiversitetit pas vitit 2020 kërkon mbrojtjen e të paktën 30% të tokës tokësore dhe detare deri në vitin 2030, por thekson se është po aq e rëndësishme që këto përpjekje të plotësohen dhe të mbështeten nga një menaxhim më i qëndrueshëm i 70% të mbetur të peizazheve tokësore dhe peizazheve detare në një qasje globale. Zonat e mbrojtura janë mekanizmi kryesor për ruajtjen e biodiversitetit. Megjithatë, është e një rëndësie të madhe promovimi i një zhvillimi të qëndrueshëm mjedisor dhe përdorimi i mençur i burimeve natyrore edhe në zonat ngjitur me zonat e mbrojtura për të mbrojtur më tej këto vlera.

Në përmbledhje të diskutimeve dhe referimeve gjatë forumit, aktivistët e shoqërisë civile mjedisore dhe ekspertët e ruajtjes së natyrës dhe zhvillimit të qëndrueshëm konstatojnë se:

- Ekonomia, jetesa dhe mirëqenia jonë varen nga pasuria jonë më e çmuar: Natyra. Ne (njerëzimi) jemi pjesë e Natyrës, jo të ndarë prej saj. Ne kemi dështuar kolektivisht të angazhohemi me Natyrën në mënyrë të qëndrueshme, në masën që kërkesat tona e tejkalojnë kapacitetin e saj për të na furnizuar me mallrat dhe shërbimet ku të gjithë mbështetemi. Angazhimi ynë i paqëndrueshëm me Natyrën po rrezikon[2] prosperitetin e brezave të tanishëm dhe të ardhshëm.
- Biodiversiteti i mundëson Natyrës të jetë produktive, elastike dhe e adaptueshme. Humbja e vazhdueshme e biodiversitetit dhe efektet e ndryshimeve klimatike pritet të përkeqësojnë presionin tashmë të rëndë mbi ekosistemet dhe të ndikojnë në kontributin e tij në mirëqenien e njerëzve.
- Vlera e natyrës për shoqërinë – vlera e vërtetë e të mirave dhe shërbimeve të ndryshme që ofron – nuk reflektohet në çmimet e tregut, sepse pjesa më e madhe e saj është e hapur për të gjithë pa pagesë monetare. Për më tepër, aspektet e Natyrës janë të lëvizshme; disa janë të padukshme, e shpesh punojnë në heshtje.
- Rritja dhe zhvillimi i qëndrueshëm ekonomik arrihet vetëm kur llogarisim plotësisht ndikimin e ndër-veprimeve tona me Natyrën dhe ribalancojmë kërkesën tonë me kapacitetin e Natyrës.
- Ruajtja dhe restaurimi i pasurive tona natyrore do të mbështesë dhe përmirësojë furnizimin e tyre. Është më pak e kushtueshme për të ruajtur Natyrën sesa për ta rivendosur atë pasi të jetë dëmtuar ose degraduar, duke qenë të gjitha të tjerat të barabarta.

[2] Vlerësimet e ndikimit tonë total në Natyrë sugjerojnë se do të na duhen 1.6 Toka për të ruajtur standardet aktuale të jetesës në botë. (The Economics of Biodiversity – The Dasgupta Review, 2021)

- Rritja dhe zhvillimi i qëndrueshëm ekonomik kërkon që ne të marrim një rrugë tjetër, ku angazhimet tona me Natyrën jo vetëm të jenë të qëndrueshme, por edhe të rrisin pasurinë dhe mirëqenien tonë kolektive dhe të pasardhësve tanë.
- Zgjedhja e një rruge të qëndrueshme do të kërkojë ndryshime transformuese, të mbështetura nga nivele të larta ambicieje, koordinimi dhe vullneti politik.

Modelet e konsumit dhe prodhimit do të duhet të ristrukturohen rrënjësisht. Thyerja e lidhjeve midis formave të dëmshme të konsumit dhe prodhimit dhe Natyrës mund të përshpejtohet përmes një sërë politikash që ndryshojnë normat e sjelljes dhe përafrojnë objektivat mjedisore përgjatë të gjithë zinxhirëve të furnizimit (p.sh., politika të reduktimit të mbetjeve, ripërdorimit, riciklimit, në vend të incenerimit; politika të përdorimit të burimeve alternative të energjisë, në vend të politikave aktuale të gazifikimit të Shqipërisë).

Zgjerimi dhe përmirësimi i menaxhimit të Zonave të Mbrojtura luan një rol thelbësor në këtë drejtim. Peizazhet natyrore shumë funksionale, që ofrojnë të mira dhe shërbime të ekosistemit, si dhe mbrojnë dhe përmirësojnë biodiversitetin, janë gjithashtu të rëndësishme. Zgjidhjet e bazuara në natyrë mund të ofrojnë mjete natyrore mbrojtjeje kundër rreziqeve të shtuara natyrore dhe rrisin qëndrueshmërinë duke mbrojtur ekosistemet dhe biodiversitetin. Marrëveshja e Gjelbër Evropiane dhe Korniza Globale e Biodiversitetit CBD pas 2020 hapin mundësi të reja për të zgjeruar zgjidhjet e bazuara në natyrë që mbështesin zhvillimin socio-ekonomik dhe ruajtjen e biodiversitetit. ***Investimi në shkallë të gjerë dhe i përhapur në zgjidhjet e bazuara në natyrë do të ndihmojë për të trajtuar humbjen e biodiversitetit dhe do të kontribuojë ndjeshëm në zbutjen dhe përshtatjen e ndryshimeve klimatike, për të mos përmendur përfitimet më të gjera ekonomike, duke përfshirë krijimin e vendeve të punës***.

Natyra duhet të hyjë në vendimmarrjet ekonomike dhe financiare. Futja e kapitalit natyror në sistemet kombëtare të kontabilitetit është një hap kritik për ta bërë "pasurinë gjithëpërfshirëse"[3] treguesin tonë të progresit.

Mundësimi i ndryshimeve ***kërkon veprime kolektive dhe të qëndrueshme për të transformuar sistemet që mbështesin angazhimet tona me Natyrën***, mbi të gjitha sistemet tona financiare dhe arsimore. Flukset financiare të dedikuara për ruajtjen dhe zgjerimin e aseteve tona natyrore janë të vogla krahasuar me subvencionet dhe flukset e tjera financiare që dëmtojnë këto asete. Sistemi financiar duhet të kanalizojë investimet– publike dhe private – drejt aktiviteteve ekonomike që rrisin stokun tonë të aseteve natyrore dhe inkurajojnë konsumin dhe aktivitetet e prodhimit të qëndrueshëm.

Aktorët financiarë duhet të ndihmojnë gjithashtu në menaxhimin dhe zbutjen e rreziqeve dhe pasigurisë që vjen nga angazhimi ynë i paqëndrueshëm me Natyrën. Bizneset dhe institucionet financiare mund ta bëjnë këtë duke llogaritur varësitë dhe ndikimet në natyrë të aktiviteteve të

[3] Si treguesi kryesor i suksesit ekonomik, Produkti i Brendshëm Bruto (PBB) nuk merr parasysh zhvlerësimin e aseteve, duke përfshirë mjedisin natyror, duke na inkurajuar të ndjekim rritje dhe zhvillim të paqëndrueshëm ekonomik. Për të gjykuar nëse zhvillimi ekonomik është i qëndrueshëm, nevojitet një tregues gjithëpërfshirës i pasurisë. "Pasuria gjithëpërfshirëse" siguron një tregues të qartë dhe koherent që korrespondon drejtpërdrejt me mirëqenien e brezave të tanishëm dhe të ardhshëm, duke matur pasurinë tonë në terma të të gjitha aseteve, përfshirë asetet natyrore. (The Economics of Biodiversity – The Dasgupta Review, 2021)

tyre; dhe nëpërmjet matjes dhe divulgimit, jo vetëm të rreziqeve financiare të lidhura me klimën, por edhe të rreziqeve financiare që lidhen me natyrën.

Megjithatë, mbështetja vetëm tek institucionet për të mundësuar ndryshimin nuk mjafton. Ndërhyrjet që i ndihmojnë njerëzit të kuptojnë dhe të lidhen me Natyrën jo vetëm që do të përmirësonin shëndetin dhe mirëqenien e tyre, por gjithashtu do të ndihmonin në fuqizimin e qytetarëve për të bërë zgjedhje të informuara dhe për të kërkuar ndryshimin që nevojitet. Prandaj, përfshirja e botës natyrore në politikën arsimore është thelbësore. ***Zhvillimi dhe hartimi i programeve të edukimit mjedisor mund të ndihmojë në arritjen e një ndikimi të prekshëm, duke u fokusuar në çështjet lokale dhe duke bashkëpunuar me shkencëtarët dhe organizatat e shoqërisë civile.***

Ndryshimi transformues i nevojshëm në zgjedhjen e rrugës së qëndrueshme kërkon reflektim dhe angazhim të vazhdueshëm të aktorëve në të gjitha nivelet. Ministria e Turizmit dhe Mjedisit, si institucioni lider në fushën e mbrojtjes së natyrës, si dhe institucionet e tjera të qeverisjes qendrore dhe vendore, akademia, sektori privat dhe donatorët ***duhet të bashkërendojnë më mirë strategjitë, programet dhe aktivitetet e tyre për të garantuar jo vetëm një zhvillim të qëndrueshëm ekonomik, por edhe ruajtjen dhe përmirësimin e statusit të burimeve natyrore dhe të biodiversitetit në vend***.

Për të siguruar një ruajtje afatgjatë të burimeve natyrore dhe biodiversitetit dhe përdorimin e tyre të qëndrueshëm, është me rëndësi thelbësore që vendimet dhe veprimet në lidhje me ruajtjen e natyrës të mbështeten me prova të shëndosha shkencore. Shqipëria ka nevojë për ndërtimin dhe përmirësimin e njohurive për përdorimin e teknologjive të reja për avancimin e ruajtjes së kapitalit të saj natyror. Informacioni për biodiversitetin, i mbledhur, menaxhuar dhe shkëmbyer në mënyrë adekuate, është i nevojshëm për vendimmarrjen e bazuar në fakte dhe monitorimin e ndikimeve mjedisore. ***Potenciali qëndron në rritjen e përfshirjes së shoqërisë civile dhe qytetarëve, së bashku me integrimin e kontributit të tyre në bazat e të dhënave ekzistuese të informacionit. Shkenca qytetare dhe kompetencat dixhitale po bëhen një mjet gjithnjë e më i rëndësishëm për një qasje më gjithëpërfshirëse ndaj ruajtjes së natyrës.*** Ndërsa Shqipëria përgatitet të marrë investime dhe të zhvillojë një ekonomi moderne, informacioni mbi biodiversitetin do të bëhet gjithnjë e më i rëndësishëm për të siguruar që aktivitetet ekonomike të kryhen brenda kufijve mjedisorë.

Organizatat e Shoqërisë Civile kanë kapacitete dhe potencial të shumanshëm për të kontribuar në procesin e zhvillimit të qëndrueshëm, si në ndërgjegjësimin, informimin dhe edukimin e publikut, ashtu edhe në ofrimin dhe përmirësimin e njohurive dhe promovimin e teknologjive të reja. Përfshirja e detyrueshme dhe serioze e Organizatave të Shoqërisë Civile në proceset e planifikimit, zbatimit dhe monitorimit të programeve dhe strategjive për zhvillim të qëndrueshëm është parësore për të siguruar ndryshimin transformues të kërkuar.

Për të adresuar këto problematika, NE, përfaqësuesit e organizatave mjedisore, kërkojmë:

1. Zbatimin rigoroz të parimeve të zhvillimit të qëndrueshëm ekonomik, social e mjedisor në të gjithë territorin e vendit dhe jo vetëm brenda disa zonave të mbrojtura. Për këtë duhet:

- Bashkërendim i strategjive, programeve dhe aktiviteteve të institucioneve qendrore e vendore, institucioneve akademike, shoqërisë civile, sektorit privat dhe donatorëve;

- Hartimin dhe mbështetjen e politikave ndër sektoriale që mbështesin ekonominë qarkulluese (reduktim, ripërdorim, riciklim; burime alternative të energjisë);
- Përfshirjen serioze të të gjithë aktorëve të rëndësishëm në proceset e zhvillimit të qëndrueshëm dhe arritjen e Objektivave të Zhvillimit të Qëndrueshëm (OZHQ) .

2. Ristrukturimin dhe fuqizimin e mekanizmave që garantojnë zhvillimin e qëndrueshëm. Për këtë duhet të:

- Rishikohen procedurat dhe forcohen standardet për hartimin e raporteve të Vlerësimit të Ndikimit në Mjedis (VNM) apo edhe të Vlerësimit Strategjik Mjedisor (VSM);
- Mbështeten proceset e vlerësimit të kapitali natyror dhe përfshirjes së tij në vendimmarrjet financiare për mbështetjen e projekteve të zhvillimit.

3. Përmirësimin e efektivitetit të menaxhimit të Zonave të Mbrojtura duke vlerësuar rigorozisht kontributin e tyre në arritjen e objektivave të ruajtjes së vlerave të spikatura natyrore, nëpërmjet një menaxhimi aktiv e të qëndrueshëm, mbështetur me kapacitetet e duhura njerëzore e financiare. Për këtë duhet:

- Përcaktimi i objektivave të ruajtjes së natyrës dhe indikatorëve të suksesit për secilën zonë të mbrojtur;
- Vlerësimi i efektivitetit të menaxhimit të zonave të mbrojtura dhe shfrytëzimi i rezultateve për përmirësimin e menaxhimit;
- Plotësimi i burimeve njerëzore dhe alokimi i burimeve financiare të nevojshme.

4. Përmirësimin e njohurive mbi biodiversitetin dhe vlerat natyrore, duke përfshirë cilësinë dhe funksionin e habitateve dhe ekosistemeve dhe vlerësimin e kapitalit natyror. Për këtë duhet të:

- Hartohen manuale kombëtare për interpretimin e habitateve;
- Mbështeten institucionet dhe qendrat kërkimore shkencore në realizimin e vrojtimeve në terren për identifikimin dhe analizimin e habitateve dhe llojeve me rëndësi për ruajtjen e natyrës;
- Organizohen diskutime të grupeve të ekspertëve për të përmirësuar interpretimin dhe përshkrimin e llojeve dhe habitateve specifike;
- Identifikohen, plotësohen dhe mirëmbahen baza të dhënash për habitate dhe llojet në nivel kombëtar.

5. Rritjen e nivelit të informimit dhe ndërgjegjësimit të të gjithë aktorëve dhe publikut të gjerë mbi rëndësinë e ruajtjes së natyrës dhe zhvillimit të qëndrueshëm si dhe promovimin e praktikave të mira dhe mekanizmave që mbështesin aktivitetet social ekonomike me bazë natyrën. Për këtë duhet të:

- Ngrihet niveli dhe cilësia e programeve të edukimit mjedisor në shkolla përmes krijimit dhe/ose promovimit të aktiviteteve në natyrë në kurrikula arsimore;
- Përgatitet dhe realizohet një fushate informuese dhe ndërgjegjësuese për rëndësinë e zonave të mbrojtura e burimeve natyrore (përfshirë zonat Natyra 2000) në garantimin e zhvillimit të qëndrueshëm ekonomik të komuniteteve vendore;

- Rritet ndërgjegjësimi midis aktorëve kryesorë për përfitimet nga aktivitetet e ruajtjes së natyrës dhe zhvillimit të qëndrueshëm (me efekte pozitive ekologjike dhe ekonomike) përmes promovimit të praktikave më të mira.

Tiranë, 26 Maj 2023

Forumi Kombëtar Ruajmë Natyrën për një Bashkëjetesë të Qëndrueshme

Aneks 1 – Pjesëmarrja

LISTË PJESËMARRJE

FORUM KOMBËTAR "RUAJMË NATYRËN PËR NJË BASHKËJETESË TË QËNDRUESHME"

Hotel Xheko-Imperial, Tiranë 26.05.2023

Nr.	Emër/Mbiemër	Subjekti	Titulli/Pozicioni	Numri i Telefonit	Adresa e E-mail	Firma
1	Jonida Markja	CSDC Durrës	Koordinatore	0697331735	jonidamarkja1@gmail.com	[signature]
2	Bezjon Balliu	SHOQATA AKS	Student	0686138262	bezjon.balliu@gmail.com	BR
3	Kristina Dreka	Bashkia Elbasan	Përgj. NJIE	0695833643	kristinatavanxhiu@yahoo.c	[signature]
4	Sokol Meloshi	AGROPUKA	Dr. Ekzekutiv	0682388169	sokolmeloshi@yahoo	[signature]
5	Giovalin Alia	Shoqata ET Puke	Kryetar	0682374024		[signature]
6	Anna Carboni	VIS Albania	Country Rep.	0695718816	anna.carboni@gmail.com	[signature]
7	Lavdosh Ferruni	SH.B.O	Drejtor	0674667312	lavdoshferruni@gmail.com	[signature]
8	Kejt Dhrami	Co-PLAN	Menaxh. Njësie	0686232233	kejt_dhrami@co-plan.org	[signature]
9	Violeta Zuna	UNDP	Menaxher		violeta.zuna@undp.org	[signature]
10	Blerina Tyli	Bashkia Tiranë	Specialist	0693451531	blerinahoxha84@gmail.com	[signature]
11	Dorela Likaj	Bashkia Tiranë	Specialist	0682548282	tafadorela1@gmail.com	[signature]
12	Besnik Alku	ALCDF	Menaxher	0682089376	balku@alcdf.org	[signature]
13	Alton Mizo	org: "Mjedisi [illegible]"	Aktivist	0686116812	amizo.[illegible]@[illegible]	[signature]
14	Kejda Prendi	Milieu Kontakt	Internship	0683258099	kejda.prendi1@gmail.com	[signature]
15	Anton Gjuri	Federata Pyjore	–	0688549977	–	[signature]

Shënim: Duke firmosur këtë listë-prezencë, ju jeni dakord që fotografitë dhe regjistrimi i këtij Forumi të përdoren për publikim dhe raportim në kuadër të Green-AL

LISTË PJESËMARRJE

FORUM KOMBËTAR "RUAJMË NATYRËN PËR NJË BASHKËJETESË TË QËNDRUESHME"

Hotel Xheko-Imperial, Tiranë 26.05.2023

Nr.	Emër/Mbiemër	Subjekti	Titulli/Pozicioni	Numri i Telefonit	Adresa e E-mail	Firma
1	Emilda Rrapaj	Menu Group	Koordinatore	0693772922	emildarrapaj@info.al	
2	CHIARA RANONDETTI	P.O. ASSISTENZA	CELIM		ramondetti@celim.it	
3	GRETA BRAIDOTTI	CELIM		3406304451	braidotti@celim.com	
4	Esmeralda Laci	RUR AL	Dr. ekzekutiv	0693576076	es_laci@yahoo.com	
5	ERMAL OHUZI	EKOLOGJET RUKES	KOORDINATOR	0697886579	ermalohuzi13 gmail.com	
6	Isuf Dervishi	Agri-En	Kryetar	0695368166	agrien.ty@gmail.com	
7	BESMIR GEZIQI	Co-PLAN	RFC	0682910193	besmir_geziqi@co-plan.org	
8	Mihallaq Qirjo	REC Albania	Drejtor	0682038727	director@recalbania.org	
9	Bexjan Ballin	SHOQATA LIBRAZHD AKS	STUDENT	0686138262	bexjan.ballin@gmail.com	BB
10	Blerina Tyli	Bashkia Tiranë	Specialist	0693451531	blerinahoxha84@gmail.com	
11	Dorela Likaj	Bashkia Tiranë	Specialist	0692549282	tafadorela1@gmail.com	
12	Besjana Guri	EcoAlbania	PR	0692954214	b.guri@ecoalbania.org	
13	Albana Zoholi	CCIT	Sekret. përg.	0692410000	albana_zoholi@cci.al	
14	JONIDA SHAHO	GAIA	FOUNDER	0675424804	info@gaiaalbania.al	
15	Klesta Golemi	Co-PLAN	Photographer	0675057470	klesta_golemi@co-plan.org	

Shënim: Duke firmosur këtë listë-prezencë, ju jeni dakord që fotografitë dhe regjistrimi i këtij Forumi të përdoren për publikim dhe raportim në kuadër të Green-AL

LISTË PJESËMARRJE

FORUM KOMBËTAR "RUAJMË NATYRËN PËR NJË BASHKËJETESË TË QËNDRUESHME"

Hotel Xheko-Imperial, Tiranë 26.05.2023

Nr.	Emër/Mbiemër	Subjekti	Titulli/Pozicioni	Numri i Telefonit	Adresa e E-mail	Firma
1	Rea Muka	Co-PLAN	Planifikim	—	rea_muka@co-plan.org	[illegible]
2	Albana Jothe	MiA	Menaxhere projekti	0672060447	albana.jothe@[illegible]	[illegible]
3	Anni Kuraku	REC	PDO	0691490680	development@recshqiperia.org	[illegible]
4	Sonila Koci	VIS Albania	RFP	0634641537	vis.albania@volint.it	[illegible]
5	GIOVANNI TIMILLERO	AICS Tirana	Program Officer	0693042487	Giovanni.timillero@gmail.com	[illegible]
6	Rezarta Katuci	Amb. Suedeze	Prog. Oficer	0694080893	rezarta.katuci@gov.se	[illegible]
7	Isjola Sinjari	COSV	Drejtor	0688813820	isjola.sinjari@cosv.org	[illegible]
8	JONIDA SHAMO	COSV	Project officer	0674424804	jonida.shamo@cosv.org	[illegible]
9	Enerjeta Adhami	INCA	Project Coord.	0682062157	eni.adhami@gmail.com	[illegible]
10	Ali Delilaj	Mjedis, Ujëra, Pyje	Kryetar i Shoqatës	0682035222	alidelilaj13@gmail.com	[illegible]
11	Inuf Daminrli	MBZHR.	Specialist	0686014889	inuf.daminrli@bujqesia.gov.al	[illegible]
12	Laureta Bozo	Kuvendi	Prof. Dr. Ing.	0682136140	lulibozo@gmail.com	[illegible]
13	Melike Zyberaj	Hatixhe	Hatixhe	0682804582	[illegible].zyberaj@hotmail.com	[illegible]
14	Sara Korreshi	Co-Plan	RFP	0698333529	sara_korreshi@co-plan.org	[illegible]
15						

Shënim: Duke firmosur këtë listë-prezencë, ju jeni dakord që fotografitë dhe regjistrimi i këtij Forumi të përdoren për publikim dhe raportim në kuadër të Green-AL

Green-AL

INCA INSTITUTE FOR NATURE CONSERVATION IN ALBANIA

Green-AL

LISTË PJESËMARRJE

FORUM KOMBËTAR "RUAJMË NATYRËN PËR NJË BASHKËJETESË TË QËNDRUESHME"

Hotel Xheko-Imperial, Tiranë 26.05.2023

Nr.	Emër/Mbiemër	Subjekti	Titulli/Pozicioni	Numri i Telefonit	Adresa e E-mail	Firma
1	Enxhiana Torra	Shoqata e perdoruesve të burimeve natyrore Velçan	Antare	0696675968	torraenxhi@gmail.com	[signature]
2	Ilçe Kostofski	H2H Foundation	Kons. Mjedisi	0686402909	kostofski23@gmail.com	[signature]
3	ZAMIRA JAHO	H2H Foundation	kons. Mjedisi	0693051377	zamirajaho@hotmail.com	[signature]
4	Soimir Brahimi	FLAG PINE	Drejtues	0692773191		[signature]
5	Pellumb Laho	Kisit Sazanit	Drejtues	0692184873	pillumblaho@hotmail.com	[signature]
6	Fatjon Nivle	CNVP Albania		0692053480	[illegible]@cnvp.eu	[signature]
7	Aleksander Trajçe	PPNEA	Drejtor	0682137184	a.trajce@ppnea.org	[signature]
8	Ilona Pojani	FEUT	Profesore	0684021203	elonapojani@feut.edu.al	[signature]
9	Irma Temali	Bashkia Shkodër	Arkitekt	0692180036	irmatemi@yahoo.com	[signature]
10	Adar Rama	Gazeta		0692083304	[illegible]@gmail	[signature]
11	Kristi Bashuri	AOS	GTP	0696439829	kristi.bashuri@aos.al.org	[signature]
12	Denise Balo	MENV Group	Kordinatore	0696717005	denisabalo@gmail.com	[signature]
13	Abolf Arifaj	Shop Bletarve Puka		682345742	[illegible]	[signature]
14						
15						

Shënim: Duke firmosur këtë listë-prezencë, ju jeni dakord që fotografitë dhe regjistrimi i këtij Forumi të përdoren për publikim dhe raportim në kuadër të Green-AL

Co-PLAN INSTITUTE FOR HABITAT DEVELOPMENT | VIS | CISP COMITATO INTERNAZIONALE PER LO SVILUPPO DEI POPOLI | COSV COORDINAMENTO DELLE ORGANIZZAZIONI PER IL SERVIZIO VOLONTARIO | Sweden Sverige

Co-PLAN INSTITUTE FOR HABITAT DEVELOPMENT | CISP COMITATO INTERNAZIONALE PER LO SVILUPPO DEI POPOLI | VOLONTARIATO INTERNAZIONALE PER LO SVILUPPO VIS ALBANIA | COSV COORDINAMENTO DELLE ORGANIZZAZIONI PER IL SERVIZIO VOLONTARIO | Sweden Sverige

Z.Eduard Shalsi

COSV
sweden 2023 eU

Aneks 2 – Agjenda

FORUM KOMBËTAR

"RUAJMË NATYRËN PËR NJË BASHKËJETESË TË QËNDRUESHME"

Hotel Xheko-Imperial, Tiranë

26.05.2023

Përdorimi i qëndrueshëm i burimeve natyrore përkufizohet nga Konventa për Diversitetin Biologjik si "*përdorimi i përbërësve të diversitetit biologjik në një mënyrë dhe në një shkallë që nuk çon në rënien afatgjatë të diversitetit biologjik, duke ruajtur kështu potencialin e tij për të përmbushur nevojat dhe aspiratat. të brezave të sotëm dhe të ardhshëm.*"

Zonat e mbrojtura janë mekanizmi i kryesor për ruajtjen e biodiversitetit. Megjithatë, neni 8 (c) i Konventës së Biodiversitetit parashikon që palët duhet të promovojnë një zhvillim të qëndrueshëm mjedisor edhe në zonat ngjitur me zonat e mbrojtura me qëllim mbrojtjen e mëtejshme të këtyre vlerave.

Korniza Globale e Biodiversitetit pas 2020 kërkon mbrojtjen e të paktën 30% të sipërfaqes tokësore dhe detare deri në vitin 2030, Por ajo thekson se është po aq e rëndësishme që këto përpjekje të plotësohen dhe të mbështeten nga një menaxhim më i qëndrueshëm i pjesës së mbetur (70% e peizazheve tokësore dhe detare në një qasje mbarë globale.

Ruajtja e Natyrës kërkon një bashkërendim të veprimeve të të gjithë aktorëve që lidhen me ruajtjen dhe mirë menaxhimin e burimeve natyrore, që të sigurohet një bashkëjetesë e natyrës dhe e njerëzve në vazhdimësi dhe me një të ardhme të qëndrueshme.

Për të diskutuar mbi problematikat e ruajtjes së natyrës jo vetëm brenda zonave të mbrojtura dhe për të kuptuar më mirë rolin që organizatat/aktorët kyç të ndryshëm duhet të luajnë për të garantuar një përdorim të qëndrueshëm të burimeve natyrore që kontribuon në ruajtjen e vlerave të natyrës dhe biodiversitetit, Instituti për Ruajtjen e Natyrës në Shqipëri, në kuadër të programit Green-AL, financuar nga Qeveria Suedeze dhe zbatuar nga Co-Plan dhe partnerët, organizon **Forumin Kombëtar "Ruajmë natyrën për një bashkëjetesë të qëndrueshme"**, i cili do të zhvillohet në **mjediset e Hotel Xheko Imperial, Tiranë**, në datë **26 Maj 2023.**

Forumi synon të mbledhë bashkë një larmi aktorësh të angazhuar në ruajtjen e vlerave natyrore dhe zhvillimin e qëndrueshëm në Shqipëri ku përfshihen organizatat jo fitim prurëse, grupet e përdoruesve të burimeve natyrore, përfaqësues të institucioneve qendrore e vendore përgjegjëse për menaxhimin e burimeve natyrore, donatorë aktivë në mbështetjen e zhvillimit të qëndrueshëm, etj.

Bashkëngjitur ftesës, gjeni programin e forumit.

Lutemi konfirmoni pjesëmarrjen tuaj në këtë takim, brenda datës 20.05.2023 në info@inca-al.org.

Duke shpresuar në bashkëpunimin dhe mirëkuptimin tuaj,

Me respekt,

INCA

DRAFT PROGRAMI

Hotel Xheko Imperial, Tiranë, datë 26.05.2023

Mirëseardhja		
09:00 – 09:30	Regjistrimi i pjesëmarrësve	
Sesioni i parë – Ruajtja e natyrës në mbështetje të zhvillimit të qëndrueshëm		
09:30 – 09:50	Hapja zyrtare e forumit dhe përshëndetjet	INCA Ambasada Suedeze Green-AL, Co-plan
09:50 – 10:15	Natyra 2000 dhe njerëzit	Lektor i huaj (Tbd)
10:15 – 10:30	Burimet natyrore në mbështetje të zhvillimit të qëndrueshëm	Fatbardh Sallaku (Tbd)
Sesioni i dytë – Këndvështrime të aktorëve kyç për përdorimin e burimeve natyrore në mbështetje të bashkëjetesës së qëndrueshme (roli, problematikat/sfidat, raste suksesi)		
10:30 – 10:40	Planifikimi strategjik në mbështetje të zhvillimit të qëndrueshëm	SASPAC
10:40 – 10:50	Kuadri ligjor i përafruar në shërbim të ruajtjes së natyrës dhe zhvillimit të qëndrueshëm	Komisioni për Veprimtaritë Prodhuese, Tregtinë dhe Mjedisin
10:50 – 11:00	Mbrojtja e natyrës	MTM dhe institucionet e varësisë (AKZM, AKM, AKP)
11:00 – 11:10	Natyra në mbështetje të zhvillimit rural	MBZHR dhe AZHBR
11:10 – 11:20	Burimet natyrore si ofruese të shërbimeve infrastrukturore	MIE dhe institucionet e varësisë (AKPT, AKBN)
11:20 – 11:50	**Pushim kafeje** **Sesion posterash – Projekte që lidhen me mbrojtjen e natyrës në mbështetje të zhvillimit të qëndrueshëm**	
11:50 – 12:00	Mbështetja për mjedisin dhe mbrojtjen e natyrës	Delegacioni i BE dhe SIDA
12: 00 – 12:10	Kërkimi shkencor në shërbim të ruajtjes së burimeve natyrore dhe zhvillimit të qëndrueshëm	Akademia e Shkencave / Universitetet
12:10 – 12:20	Planifikimi vendor i qëndrueshëm përmes përdorimit të burimeve natyrore	Shoqata e Bashkive
12:20 – 12:30	Biznesi – përdoruesit e burimeve natyrore	Dhoma e tregtisë dhe industrisë
12:30 - 12:40	Media – pasqyra e bashkëjetesës mes natyrës dhe zhvillimit	Gazetar
12:40 - 12:50	Shoqëria civile – zëri i ruajtjes së natyrës dhe i nxitjes së praktikave më të mira të	OSHC-të

	zhvillimit	
Sesioni i tretë – Zonat Natyra 2000 e ardhmja e mbrojtjes së natyrës dhe siguria e zhvillimit të qëndrueshëm		
12:50 – 13:10	Përqasja inovative e identifikimit të zonave Natyra 2000 - Mundësi për një zhvillim të qëndrueshëm dhe mbrojtje afatgjatë të natyrës	INCA
13:10 – 13: 25	EU4Nature	AICS&UNDP
13:15 – 13:30	PK Karaburun – Sazan – Situata, problematika dhe sfidat për te zbatuar një proces të shpalljes dhe menaxhimit të zonës Natyra 2000	Koordinatori lokal Vlore
13:30 – 13:45	PK Shebenik-Jabllanice – Situata, problematika dhe sfidat për te zbatuar një proces të shpalljes dhe menaxhimit të zonës Natyra 2000	Koordinatori lokal Librazhd
13:45 – 14:30	Eksperienca të suksesshme të bashkëveprimit të natyrës për mbështetjen e zhvillimit të qëndrueshëm	Projekte që janë në zbatim nga garantues të Green-AL me fokus ruajtjen e natyrës vrs zhvillimin e qëndrueshëm
Mbyllja zyrtare e forumit		
14:30 – 16:00	Drekë për të pranishmit	

Aneks 3 – Organizatat nënshkruese të deklaratës

1. Instituti për Ruajtjen e Natyrës në Shqipëri (INCA)
2. Forumi i Mendimit të Lirë (FML)
3. Co-PLAN, Instituti për Zhvillimin e Habitatit
4. COSV Albania - Cooperazione per lo Sviluppo
5. VIS Albania - Volontariato Internazionale per lo Sviluppo
6. CISP Albania - Sviluppo dei Popoli
7. Universiteti Polis
8. Qendra Burimore e Mjedisit në Shqipëri (REC Albania)
9. Instituti për Menaxhimin e Mjedisit dhe Territorit (ETMI)
10. Instituti i Politikave Mjedisore (IEP-IPM)
11. Agri-En Librazhd
12. Build Green Group
13. Edukimi Komunitar për të Drejtat, Kulturë, Integrim (CERCI)
14. ECO-Partners for Sustainable Development
15. Ekologët për Rajonin, Kukës
16. Federata për Perdorimin e Pyjeve dhe Kullotave, Kukës
17. Instituti për Ndryshim dhe Lidership ne Shqipëri
18. Milieukontakt
19. Mbrojtja e Mjedisit dhe Zhvillimi i Turizmit (MMZHT)
20. New Bridge
21. North Green Association
22. Qendra Sociale në Ndihmë të Njerëzve në Nevojë (QSNN)
23. Rur.al
24. Shoqata "Alpin", Tropojë
25. Shoqata "Miqësia Ulzë", Mat
26. Social Development Invesment, Tirane (SDI-Al)
27. Forumi Shqiptar i Liqenit të Shkodrës (FSLS)
28. Shoqata Blini
29. Nisma e Luleve
30. Shoqata "MENVgroup"
31. Qendra e Këshillimit të Grave dhe Shërbimeve Sociale

32. Mjedisi dhe Komuniteti në Shqipëri
33. Flag Pine
34. Qendra “Lëvizja Rinore për Demokraci” Pukë
35. Shoqata Multifunksionale për Kulturë, Edukim dhe Zhvillim
36. Vlora Youth Center
37. Federata e Pyjeve Shkodër
38. New Impact Association
39. Hand to Hand Against Nation Apathy, HANA
40. Qendra “All Mind Empowered”
41. Eco Albania
42. Agro Puka
43. GAIA Albania
44. Klubi Ekologjik Lezhë
45. Shoqata “Horizont EU” Lushnje
46. Shoqata MEN Divjakë
47. Shoqata “Çajupi” Gjirokastër
48. Green Vision
49. Qendra "Aleanca Gjinore për Zhvillim"
50. Shoqata "Mjedis, Ujëra, Pyje" Përmet

Aneks 4 – Protokollet

<u>Dërguar me postë, Datë 14.07.2023</u>

Drejtuar:

Ministria e Turizmit dhe Mjedisit

Agjencia Kombëtare të Mjedisit

Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura

Universiteti Politeknik i Tiranës

Universiteti Bujqësorë i Tiranës

Dhoma e Tregëtisë dhe Industrisë

Agjencia Kombëtare e Burimeve Natyrore

Agjencia Kombëtare e Pyjeve

Agjencia Kombëtare e Planifikimit të Territorit

Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë

Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural

Komisioni për Ekonomin dhe Financën

Komisioni për Veprimtaritë Prodhuese, Tregtinë dhe Mjedisin

Agjencia Shtetërore e Programimit Strategjik dhe Koordinimit të Ndihmës

1271
Nr 1001
DEFTESE 14/07/2023 10:26:10
PRANIMI E OBJEKTEVE POSTARE
Objekti Letra Leter
KOD-BAR RR342077905AA
Derguesi INSTITUTI PER RUAJTJEN E NATYRES SHQIPTARE
Marresi ARBEN PELLUMBI
Vend Mberritja TIRANA
Pesha 64 gr
Tarifa Totale 85
Nenshkrimi: GERTA SAVA
Nr 1001
DEFTESE 14/07/2023 10:25:51
PRANIMI E OBJEKTEVE POSTARE
Objekti Letra Leter
KOD-BAR RR346672575AA
Derguesi INSTITUTI PER RUAJTJEN E NATYRES SHQIPTARE
Marresi EDUART SHALSI
Vend Mberritja TIRANA
Pesha 64 gr
Tarifa Totale 85
Nenshkrimi: GERTA SAVA
Nr 1001
DEFTESE 14/07/2023 10:25:32
PRANIMI E OBJEKTEVE POSTARE
Objekti Letra Leter
KOD-BAR RR343072847AA
Derguesi INSTITUTI PER RUAJTJEN E NATYRES SHQIPTARE
Marresi MIRELA KUMBARO
Vend Mberritja TIRANA
Pesha 64 gr
Tarifa Totale 85
Nenshkrimi: GERTA SAVA
Nr 1001
DEFTESE 14/07/2023 10:23:35
PRANIMI E OBJEKTEVE POSTARE
Objekti Letra Leter
KOD-BAR RR346091690AA
Derguesi INSTITUTI PER RUAJTJEN E NATYRES SHQIPTARE
Marresi ADELINA GRECA
Vend Mberritja TIRANA
Pesha 64 gr
Tarifa Totale 85
Nenshkrimi: GERTA SAVA
Nr 1001
DEFTESE 14/07/2023 10:25:16
PRANIMI E OBJEKTEVE POSTARE
Objekti Letra Leter
KOD-BAR RR345801305AA
Derguesi INSTITUTI PER RUAJTJEN E NATYRES SHQIPTARE
Marresi FRIDA KRIFCA
Vend Mberritja TIRANA
Pesha 64 gr
Tarifa Totale 85
Nenshkrimi: GERTA SAVA
Nr 1001
DEFTESE 14/07/2023 10:24:58
PRANIMI E OBJEKTEVE POSTARE
Objekti Letra Leter
KOD-BAR RR340470819AA
Derguesi INSTITUTI PER RUAJTJEN E NATYRES SHQIPTARE
Marresi BELINDA BALLUKU
Vend Mberritja TIRANA
Pesha 64 gr
Tarifa Totale 85
Nenshkrimi: GERTA SAVA
Nr 1001
DEFTESE 14/07/2023 10:24:41
PRANIMI E OBJEKTEVE POSTARE
Objekti Letra Leter
KOD-BAR RR342855499AA
Derguesi INSTITUTI PER RUAJTJEN E NATYRES SHQIPTARE
Marresi ILIR BEQJA
Vend Mberritja TIRANA
Pesha 64 gr
Tarifa Totale 85
Nenshkrimi: GERTA SAVA
Nr 1001
DEFTESE 14/07/2023 10:23:18
PRANIMI E OBJEKTEVE POSTARE
Objekti Letra Leter
KOD-BAR RR348010433AA
Derguesi INSTITUTI PER RUAJTJEN E NATYRES SHQIPTARE
Marresi ADRIAN BYLYKU
Vend Mberritja TIRANA
Pesha 64 gr
Tarifa Totale 85
Nenshkrimi: GERTA SAVA
Nr 1001
DEFTESE 14/07/2023 10:24:24
PRANIMI E OBJEKTEVE POSTARE
Objekti Letra Leter
KOD-BAR RR341496313AA
Derguesi INSTITUTI PER RUAJTJEN E NATYRES SHQIPTARE
Marresi ARTA DALLANI
Vend Mberritja TIRANA
Pesha 64 gr
Tarifa Totale 85
Nenshkrimi: GERTA SAVA
Nr 1001
DEFTESE 14/07/2023 10:24:07
PRANIMI E OBJEKTEVE POSTARE
Objekti Letra Leter
KOD-BAR RR341922223AA
Derguesi INSTITUTI PER RUAJTJEN E NATYRES SHQIPTARE
Marresi DANIEL PIRUSHI
Vend Mberritja TIRANA
Pesha 64 gr
Tarifa Totale 85
Nenshkrimi: GERTA SAVA
Nr 1001
DEFTESE 14/07/2023 10:23:49
PRANIMI E OBJEKTEVE POSTARE
Objekti Letra Leter
KOD-BAR RR341773365AA
Derguesi INSTITUTI PER RUAJTJEN E NATYRES SHQIPTARE
Marresi ARTUR KALA
Vend Mberritja TIRANA
Pesha 64 gr
Tarifa Totale 85
Nenshkrimi: GERTA SAVA
Nr 1001
DEFTESE 14/07/2023 10:22:59
PRANIMI E OBJEKTEVE POSTARE
Objekti Letra Leter
KOD-BAR RR347714405AA
Derguesi INSTITUTI PER RUAJTJEN E NATYRES SHQIPTARE
Marresi ARTAN HOXHA
Vend Mberritja TIRANA
Pesha 64 gr
Tarifa Totale 85
Nenshkrimi: GERTA SAVA
Nr 1001
DEFTESE 14/07/2023 10:21:47
PRANIMI E OBJEKTEVE POSTARE
Objekti Letra Leter
KOD-BAR RR341936973AA
Derguesi INSTITUTI PER RUAJTJEN E NATYRES SHQIPTARE
Marresi NIHDIN JAKA DH T I
Vend Mberritja TIRANA
Pesha 64 gr
Tarifa Totale 85
Nenshkrimi: GERTA SAVA
Nr 1001
DEFTESE 14/07/2023 10:22:16
PRANIMI E OBJEKTEVE POSTARE
Objekti Letra Leter
KOD-BAR RR340142212AA
Derguesi INSTITUTI PER RUAJTJEN E NATYRES SHQIPTARE
Marresi ANDREA MALIQARI
Vend Mberritja TIRANA
Pesha 64 gr
Tarifa Totale 85
Nenshkrimi: GERTA SAVA
Nr 1001
DEFTESE 14/07/2023 10:22:37
PRANIMI E OBJEKTEVE POSTARE
Objekti Letra Leter
KOD-BAR RR343933484AA
Derguesi INSTITUTI PER RUAJTJEN E NATYRES SHQIPTARE
Marresi FATBARDH SALLAKU
Vend Mberritja TIRANA
Pesha 64 gr
Tarifa Totale 85
Nenshkrimi: GERTA SAVA

Aneks 4 – Versioni i përkthyer i deklaratës

JOINT STATEMENTS OF ENVIRONMENTAL ORGANIZATIONS

NATIONAL FORUM

"WE PRESERVE NATURE FOR A SUSTAINABLE CO-EXISTENCE"

WE, the representatives of Civil Society Organizations and academic-research institutions that contribute to the field of studies for the preservation of nature and sustainable development, gathered on May 26, 2023, in Tirana, in the "National Forum Save Nature for a Sustainable Co-existence", we discussed the issues of nature conservation inside and outside protected areas and the role that different organizations/actors should play to guarantee a sustainable use of natural resources that contributes to the preservation of nature and biodiversity values and sustainable economic development and social.

Albania is considered a hotspot of biodiversity in Europe. However, CSOs note that such incredible biodiversity and valuable natural resources are facing challenges. Like other developing countries, Albania is facing rapid development. New roads and infrastructures, dams, hydropower plants, oil reservoirs and mass tourism infrastructure aim to boost the country's economy, while posing a serious threat to nature protection.

According to the 6th National Report of the Convention on Biological Diversity (CBD) (2019), the main factors of the loss of biological diversity are anthropogenic activities. The main threats to biodiversity include: industrial development, urbanization, poaching, fishing, soil erosion, energy and mining, transport and tourism.

Sectoral cooperation and integration of biodiversity in sectoral policies for energy, agriculture, water management, forestry, spatial and urban planning and construction sectors is minimal. Despite numerous efforts, there has been little integration of nature conservation elements into strategic policies and sectoral planning.

Recognizing the important role that protected areas have in preserving biodiversity, Albania has made efforts to create and expand the network of protected areas. In particular, the country has made significant progress in improving the coverage of its protected area system over the past 20 years, significantly expanding the extent of protected areas from 163,901 ha (5.7%) in 2000, to 460,762 ha (16%) in 2015 and to 624,172 ha (21.7%) in 2023. In February 2022, Albania joined the High Ambition Coalition for Nature and People, pledging to protect at least 30% of its land and sea territory and to promote nature-based solutions within the UN Framework Convention on Climate Change.

The Wild Birds and Habitats Directives are the centrepiece of European conservation efforts. These very important directives regulate the protection of species and habitats through the creation and proper management of a network of protected areas known as the Nature 2000 network. In its 2022 Progress Report for Albania, the European Commission (EC) notes that the approximation of legislation national acquis in the field of nature protection, especially for the Birds and Habitats Directives, is quite advanced. However, implementation is at a very early stage and faces a number of challenges, including weak institutional capacities, limited cooperation between responsible government structures, limited involvement of academic and research institutions, and lack of adequate financial resources. The report also noted that environmental protection law enforcement remains generally weak. In addition, strategic investment legislation raises concerns about biodiversity protection, as it may lead to large tourism and industrial investments in protected areas. Due attention should be paid to the design of projects and the quality of standards for Environmental Impact Assessments (EIA) to minimize potential impacts.

The post-2020 Global Biodiversity Framework calls for the protection of at least 30% of terrestrial and marine land by 2030, but stresses that it is equally important that these efforts are complemented and supported by more sustainable management of the 70% remains of land and seascapes in a global approach. Protected areas are the main mechanism for preserving biodiversity. However, it is of great importance to promote sustainable environmental development and the wise use of natural resources even in areas adjacent to protected areas to further protect these values.

In summary of the discussions and references during the forum, environmental civil society activists and experts in nature conservation and sustainable development find that:

- Our economy, livelihood and well-being depend on our most precious asset: Nature. We (mankind) are part of Nature, not separate from it. We have collectively failed to engage with Nature sustainably, to the extent that our demands exceed her capacity to supply us with the goods and services we all rely on. Our unsustainable engagement with Nature is jeopardizing the prosperity of present and future generations.
- Biodiversity enables Nature to be productive, resilient and adaptable. Continued loss of biodiversity and the effects of climate change are expected to exacerbate the already heavy pressure on ecosystems and affect its contribution to human well-being.
- Nature's value to society – the true value of the various goods and services it provides – is not reflected in market prices, because most of it is open to all without monetary payment. Furthermore, the aspects of Nature are mobile; some are invisible, often working silently.
- Sustainable economic growth and development is only achieved when we fully account for the impact of our interactions with Nature and rebalance our demand with Nature's capacity to provide.
- Conserving and restoring our natural assets will support and improve their supply. It is less expensive to preserve Nature than to restore it after it has been damaged or degraded, all else being equal.
- Sustainable economic growth and development requires us to take a different path, where our engagements with Nature are not only sustainable, but also increase our collective wealth and well-being and that of our descendants.
- Choosing a sustainable path will require transformative change, supported by high levels of ambition, coordination and political will.

Consumption and production models will have to be radically restructured. Breaking the links between harmful forms of consumption and production and Nature can be accelerated through a range of policies that change behavioural norms and align environmental objectives along entire supply chains (e.g., waste reduction, reuse, recycling policies, instead of incineration; policies for the use of alternative energy sources, instead of the current gasification policies of Albania).

Expanding and improving the management of Protected Areas plays an essential role in this regard. Highly functional natural landscapes, providing ecosystem goods and services and protecting and enhancing biodiversity, are also important. Nature-based solutions can provide natural means of protection against increased natural hazards and increase resilience by protecting ecosystems and biodiversity. The European Green Deal and the CBD Post-2020 Global Biodiversity Framework open new opportunities to expand nature-based solutions that support socio-economic development and biodiversity conservation. Large-scale and widespread investment in nature-based solutions will help to address biodiversity loss and contribute significantly to climate change mitigation and adaptation, not to mention wider economic benefits, including the creation of jobs.

Nature must enter economic and financial decision-making. Incorporating natural capital into national accounting systems is a critical step in making "inclusive wealth" our indicator of progress.

Enabling change requires collective and sustained action to transform the systems that support our engagement with Nature, above all our financial and educational systems. Financial flows dedicated to preserving and expanding our natural assets are small compared to subsidies and other financial flows that damage these assets. The financial system must channel investment – public and private – towards economic activities that increase our stock of natural assets and encourage sustainable consumption and production activities.

Financial actors must also help manage and mitigate the risks and uncertainties that come from our unsustainable engagement with Nature. Businesses and financial institutions can do this by accounting for the natural dependencies and impacts of their activities; and by measuring and disseminating not only climate-related financial risks, but also nature-related financial risks.

However, relying on institutions alone to enable change is not enough. Interventions that help people understand and connect with Nature would not only improve their health and well-being, but also help empower citizens to make informed choices and demand the change that is needed. Therefore, the inclusion of the natural world in education policy is essential. Developing and designing environmental education programs can help achieve a tangible impact by focusing on local issues and collaborating with scientists and civil society organizations.

The transformative change needed to choose a sustainable path requires reflection and ongoing engagement of actors at all levels. The Ministry of Tourism and Environment, as the leading institution in the field of nature protection, as well as other central and local government institutions, academia, the private sector and donors should better coordinate their strategies, programs and activities to guarantee not only a sustainable economic development, but also the preservation and improvement of the status of natural resources and biodiversity in the country.

To ensure the long-term conservation of natural resources and biodiversity and their sustainable use, it is of fundamental importance that decisions and actions related to nature conservation are supported by sound scientific evidence. Albania needs to build and improve knowledge on the use of new technologies to advance the preservation of its natural capital. Biodiversity information, adequately collected, managed and shared, is necessary for evidence-based decision-making and monitoring of environmental impacts. The potential lies in increasing the involvement of civil society and citizens, along with the integration of their input into existing information databases. Citizen science and digital competences are becoming an increasingly important tool for a more inclusive approach to nature conservation. As Albania prepares to receive investment and develop a modern economy, information on biodiversity will become increasingly important to ensure that economic activities are carried out within environmental limits.

Civil Society Organizations have multiple capacities and potential to contribute to the process of sustainable development, both in raising awareness, informing and educating the public, as well as in providing and improving knowledge and promoting new technologies. The mandatory and serious involvement of Civil Society Organizations in the processes of planning, implementation and monitoring of programs and strategies for sustainable development is essential to ensure the transformational change required.

To address these issues, WE, the representatives of environmental organizations, request:

1. The rigorous implementation of the principles of sustainable economic, social and environmental development throughout the country and not only within some protected areas. For this you need:

- Coordination of strategies, programs and activities of central and local institutions, academic institutions, civil society, private sector and donors;

- Designing and supporting cross-sectoral policies that support the circular economy (reduction, reuse, recycling; alternative energy sources);
- The serious involvement of all important actors in sustainable development processes and the achievement of the Sustainable Development Goals (SDGs).

2. Restructuring and strengthening the mechanisms that guarantee sustainable development. For this you must:

- Revise the procedures and strengthen the standards for drawing up Environmental Impact Assessment (EIA) or Strategic Environmental Assessment (SEA) reports;
- The processes of assessing natural capital and its inclusion in financial decision-making for the support of development projects are supported.

3. Improving the effectiveness of the management of Protected Areas by rigorously assessing their contribution to achieving the objectives of preserving outstanding natural values, through an active and sustainable management, supported by the appropriate human and financial capacities. For this you need:

- Determination of nature conservation objectives and success indicators for each protected area;
- Evaluation of the effectiveness of the management of protected areas and the use of the results for the improvement of management;
- Complementing human resources and allocating the necessary financial resources.

4. Improving knowledge on biodiversity and natural values, including the quality and function of habitats and ecosystems and the assessment of natural capital. For this you must:

- National manuals for the interpretation of habitats are drawn up;
- Institutions and scientific research centres are supported in conducting field surveys to identify and analyse habitats and species important for nature conservation;
- Expert group discussions are organized to improve the interpretation and description of specific species and habitats;
- Databases for habitats and species at the national level are identified, completed and maintained.

5. Increasing the level of information and awareness of all actors and the general public on the importance of nature conservation and sustainable development, as well as the promotion of good practices and mechanisms that support nature-based social and economic activities. For this you must:

- Raise the level and quality of environmental education programs in schools through the creation and/or promotion of outdoor activities in educational curricula;
- Prepare and implement an informational and awareness campaign about the importance of protected areas and natural resources (including Natura 2000 areas) in guaranteeing the sustainable economic development of local communities;
- Raise awareness among key stakeholders of the benefits of nature conservation activities and sustainable development (with positive ecological and economic effects) through the promotion of best practices.

Tirana, May 26, 2023

National Forum “We Preserve Nature for a Sustainable Co-Existence”